

Φεμινιστικές δράσεις και Αντιστάσεις: Μια ματιά στο σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα

Τα τελευταία χρόνια το φεμινιστικό κίνημα διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή και τον δημόσιο διάλογο. Η ανάγκη για αντιμετώπιση του τραύματος της έμφυλης βίας, τα κοινά βιώματα και εμπειρίες, η δίψα για ορατότητα και ισότητα των έμφυλων καταπιεσμένων υποκειμένων, η ίδια η υποτίμηση της ζωής και των σωμάτων μας και η διαρκής μάχη με το καταπιεστικό σύστημα της πατριαρχίας είναι μερικά από τα σημεία που αναπτύσσουν τον φεμινιστικό διάλογο από τα κάτω διαχέοντας τον σε ολόκληρη την κοινωνία. Το φεμινιστικό κίνημα στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία είναι αυτό που έχει καταφέρει να συσπειρώσει και να ριζοσπαστικοποιήσει ένα μεγάλο μέρος του κόσμου καθώς και να συνομιλήσει με νέα κινήματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Φυσικά αυτό που πρέπει να μας προβληματίζει είναι μία μονοθεματική προσέγγιση για τα ζητήματα φύλου, όμως είναι στο χέρι του ίδιου του κινήματος, των ατόμων και των συλλογικοτήτων που το απαρτίζουν να αναδεικνύουν τη διαθεματικότητα των κινήματων, αλλά και το πως αλληλεπιδρούν πάνω στα σώματά μας οι καταπιέσεις. Το φύλο, η φυλή και η τάξη που μας καθορίζουν από την στιγμή που ανοίγουμε τα μάτια μας δεν μπορούν να διαβαστούν, να επεξεργαστούν και να κατανοηθούν παρά μόνο συνδυαστικά. Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός αναδεικνύει τα ζητήματα αυτά ως ένα σύνολο, εντάσσοντας στους κόλπους του τα υποκείμενα των πολλαπλών ταυτοτήτων και πολλαπλών καταπιέσεων.

Ο ομαδικός βιασμός και γυναικοκτονία της Ελένης Τοπαλούδη το 2018 ήταν το γεγονός που πυροδότησε έναν νέο κύκλο αναλύσεων και διεκδικήσεων από το φεμινιστικό κίνημα. Το έμφυλο πρόσημο της γυναικοκτονίας, ότι δηλαδή ο θύτης σκοτώνει μία γυναίκα ή θηλυκότητα, ακριβώς επειδή είναι γυναίκα είναι και αυτό που τη διαχωρίζει από οποιαδήποτε άλλη δολοφονία. Είναι η απόλυτη έκφραση της ανδρικής κυριαρχίας πάνω στα σώματα των θηλυκοτήτων. Οι γυναικοκτόνοι νοούν τις θηλυκότητες ως κτήμα τους, άρα θεωρούν ότι μπορούν να ορίσουν και να καθορίσουν το πως και αν θα ζήσουν. Η φεμινιστική και ΛΟΑΤΚΙ δράση που αναπτύχθηκε ύστερα από την γυναικοκτονία της Ελένης, την άγρια δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου και το κίνημα #metoo έφεραν στον δημόσιο διάλογο την ανάγκη για ελευθερία, για εξάλειψη των περιστατικών έμφυλης βίας είτε αυτό είναι το catcalling και οι χυδαίες εκφράσεις στον δρόμο, είτε ο βιασμός και το trafficking. Δεν έχει όμως σημειωθεί καμία μείωση στα περιστατικά έμφυλης βίας γεγονός που δεν αφήνει περιθώρια για εφησυχασμό στο φεμινιστικό κίνημα. Το πρώτο επτάμηνο του 2024 έχουν καταγραφεί εννέα γυναικοκτονίες σε όλη την Ελλάδα. Η πιο σοκαριστική είναι ίσως η γυναικοκτονία της Κυριακής

Γρίβα έξω από το ΑΤ Αγίων Αναργύρων για την οποία φέρει βαριές ευθύνες η αστυνομία, οι κρατικές δομές και η ίδια η κυβέρνηση. Η 28χρονη γυναίκα, όπως ακριβώς είχε κάνει και η Γεωργία στη Σαλαμίνα λίγους μήνες πριν, ακολούθησε όλες τις προβλεπόμενες θεσμικές διαδικασίες, κατήγγειλε τον κακοποιητή της και κατέληξε δολοφονημένη λόγω της εγκληματικής κρατικής αδιαφορίας. Δεν έχουμε καμία αμφιβολία ότι η αστυνομία έχει έναν μονοθεματικά κατασταλτικό ρόλο και βρίσκεται διαχρονικά απέναντι στην κοινωνία και στους πολίτες. Είναι, ωστόσο, σοκαριστικό ότι οι υπεύθυνοι υπηρεσίας αρνήθηκαν να συνοδεύσουν τη νεαρή γυναίκα στο σπίτι της, ενώ εκείνη είχε εκφράσει αυτές τις βάσιμες -όπως με τον χειρότερο τρόπο αποδείχθηκε- ανησυχίες της.

Τα περιστατικά σωματεμπορίας και trafficking έχουν τα τελευταία χρόνια έρθει στην επιφάνεια, λόγω της αποφασιστικής δράσης του φεμινιστικού κινήματος να αναμετρηθεί με μαστροπούς, σωματέμπορες και βιαστές. Από την καταδίκη του Λιγνάδη, τη δεκαετία στην Ηλιούπολη και τον μεγάλο δικαστικό αγώνα της δωδεκάχρονης και της οικογένειάς της από τον Κολωνό βλέπουμε ότι ξεδιπλώνονται κυκλώματα τράφικινγκ και εκμετάλλευσης θηλυκοτήτων και ευαλωτοτήτων. Αν δεν υπήρχε η σημαντική κινητοποίηση του φεμινιστικού κινήματος και των κινημάτων γειτονιάς, ιδίως στην υπόθεση του βιαστή Μίχου, η αστική δικαιοσύνη θα έκανε «τα στραβά μάτια» και θα έριχνε «στα μαλακά» τους βιαστές και τους παιδοβιαστές χωρίς να αρθρωθεί καμία αντίσταση. Η ορατότητα που επήλθε από την δράση μας βοήθησε όλη την κοινωνία να γνωρίσει τα περιστατικά αυτά και η ίδια να καταδικάσει τους κακοποιητές παίρνοντας μια θέση στο πλευρό των επιζώνων και των επιζώντων.

Το κίνημα με την διαρκή παρουσία του στον δρόμο, στις συνελεύσεις, στις γειτονιές και στους χώρους εργασίας δεν θα μπορούσε να μην επεκταθεί σε διεκδικήσεις που αφορούν την εφαρμογή πολιτικών σε σχέση με το φύλο σε θεσμικό και νομοθετικό επίπεδο. Το σύνθημα «Χωρίς συναίνεση είναι βιασμός» που κυριάρχησε το 2019 στους δρόμους είχε ως στόχο να αποτρέψει την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και την τότε Βουλή από το να τροποποιήσει τους όρους της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του βιασμού. Ξέρουμε ότι το έγκλημα του βιασμού και κάθε έγκλημα που αφορά γενετήσια αξιοπρέπεια και ελευθερίες δεν θα εξαλειφθεί από μία νομοθετική διάταξη, αλλά ένας νόμος που δε θα επανατραυματίζει τα θύματα και τις επιζώσες στην προσπάθειά τους να τους αποδοθεί δικαιοσύνη είναι ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια τους. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αρνείται πεισματικά να θεσμοθετήσει το έγκλημα της γυναικοκτονίας ως ιδιώνυμο έγκλημα με έμφυλα χαρακτηριστικά. Εμείς διεκδικούμε να κατοχυρωθεί ο όρος γυναικοκτονία θεσμικά όχι για να εξοντωθούν εκ των υστέρων οι γυναικοκτόνοι με υψηλές ποινές και ισόβια κάθειρξη, αλλά για να αναδειχθούν ακριβώς τα έμφυλα χαρακτηριστικά της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Παρα τα όλα όσα η σημερινή κυβέρνηση έχει αφοσιωθεί μονοθεματικά στην αυστηροποίηση του ποινικού κώδικα και την τιμωρία των εγκλημάτων. Επικεντρώνεται, δηλαδή, στην καταστολή και όχι την πρόληψη. Το τελευταίο ανάγει το κράτος σε έναν τιμωρητικό, αυταρχικό θεσμό που δεν λύνει ένα πρόβλημα από την ρίζα του, αλλά επαναπαύεται στην επιφανειακή διαχείριση και καταπάτηση των δικαιωμάτων μας. Είναι αξιοσημείωτο το πώς οι νέες μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας αφορούν στην πλειονότητα τους την καταστολή του δράστη και όχι την

άμεση προστασία και φροντίδα του θύματος ή της επιζώσας. Γεγονός που μας πάει στο επόμενο αίτημα του φεμινιστικού κινήματος από το κράτος, την δημιουργία δομών φροντίδας και προστασίας για τις επιζώσες και τα παιδιά τους. Οι δομές αυτές στην Ελλάδα είναι ή υποστελεχωμένες ή σχεδόν ανύπαρκτες και δεν παρέχουν ουσιαστική φροντίδα, παρόλες τις φιλότιμες προσπάθειες του λιγοστού προσωπικού τους. Φυσικά αυτή η έλλειψη πλήττει όλο και με μεγαλύτερη ένταση τις θηλυκότητες που βρίσκονται στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, όπου η μόνη τους διέξοδος από μια κακοποιητική κατάσταση είναι ίσως αυτές οι δομές. Η νεοφιλελεύθερη αυτή κρατική πολιτική που ξέρει μόνο να ιδιωτικοποιεί τις βασικές πτυχές των ζωών μας (υγεία και παιδεία), θυσιάζει τα σώματά μας στον βωμό του κέρδους και καταπατά βασικά κεκτημένα δικαιώματα δεν ενδιαφέρεται για τη φροντίδα, την πρόληψη και την προστασία μας παρά τις υποκριτικές δηλώσεις για ισότητα και ισονομία.

Μιλώντας για ισονομία ο νόμος για την ισότητα στον γάμο πραγματικά αποτελεί μία τομή στην ιστορία του λοάτκι κινήματος στην Ελλάδα. Το ζήτημα του γάμου ως καταπιεστικού θεσμού που αναπαράγει τις συντηρητικές και στερεοτυπικές αντιλήψεις και για την οικογένεια και που ως μηχανισμός συντηρεί την καπιταλιστική πραγματικότητα και διαμορφώνει έναν ιδιωτικό τρόπο ζωής που εξυπηρετεί το κυρίαρχο αφήγημα μπορούμε να το αναλύσουμε σε επόμενο κείμενο. Για εμάς το κύριο και πρωτεύον ζήτημα είναι να έχει κάθε άνθρωπος, κάθε ζευγάρι δικαίωμα να μπορεί να πει ναι ή όχι στη δημιουργία οικογένειας. Οποιαδήποτε αντίδραση που προσπαθεί να πάει κόντρα στην αναγνώριση των ομόφυλων ζευγαριών και των ΛΟΑΤΚΙ οικογενειών, -είτε προέρχεται από ακροδεξιές φωνές που προασπίζονται το τρίπτυχο «πατρίς θρησκεία οικογένεια» ή από κόμματα που γενικεύουν και προβοκάρουν μιλώντας για «εμπόριο βρεφών» κι, εν τέλει, αντιτίθενται στο δικαίωμα του γάμου και της δημιουργίας οικογένειας- είναι απολύτως ομοφοβικές. Ο νόμος αυτός δεν ήρθε σαν κεραυνός εν αιθρία ούτε αποφασίστηκε στους διαδρόμους της Βουλής και σε πολιτικά γραφεία. Την τεράστια αυτή νίκη πρέπει να την πιστωθεί το ΛΟΑΤΚΙ κίνημα μέσα από τον πεντηκονταετή αγώνα του. Φυσικά, ο νόμος αυτός έχει αρκετά κενά, όπως για παράδειγμα η μη αναφορά στη τρανς γονεϊκότητα καθώς και ο αποκλεισμός ζευγαριών γκέι ανδρών από την δημιουργία οικογένειας με τρόπους πέρα από την τεκνοθεσία - όπως για παράδειγμα η παρένθετη κύηση. Δεν αναφέρομαι στον θεσμό αυτό ως κάτι το θετικό και το προωθητικό, αναφέρομαι στην έλλειψη ισονομίας σε αυτό το κομμάτι.

Είναι τα παραπάνω μέτρα και οι υπόλοιπες προσπάθειες της κυβέρνησης για μία κάποια ισότητα ένα αποτέλεσμα πίεσης του φεμινιστικού κινήματος ή μία προσπάθεια συστημικής ενσωμάτωσης και αποδυνάμωσης των ριζοσπαστικών πρακτικών του; Η απάντηση μάλλον βρίσκεται κάπου στη μέση. Από τη μία, η ενεργή μας δράση δεν επέτρεψε και δεν επιτρέπει στην εξουσία να καθορίζει τις ζωές και τα σώματα των θηλυκοτήτων και των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων κατά το δοκούν. Υψώνουμε τείχη αντίστασης και αρθρώνουμε φωνές διεκδίκησης έτσι ώστε να πιέσουμε το κράτος να μας δώσει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που για χρόνια μας τα στερούσε. Απειλεί το φεμινιστικό κίνημα τα θεμέλια του συστήματος της πατριαρχίας πάνω στα οποία το κράτος είναι χτισμένο και αυτό κάνει το τελευταίο να υποχωρεί. Από την άλλη, προκειμένου να εδραιωθεί και να απορροφήσει οποιονδήποτε κραδασμό που θα μπορούσε να αποβεί μοιραίος το κράτος κάνει υποχωρήσεις και

ενσωματώνει μέχρι ένα σημείο τις φεμινιστικές διεκδικήσεις. Χρειαζόμαστε τη συστημική αυτή ενσωμάτωση; Καλώς ή κακώς ζούμε σε μία δομή όπως το κράτος που χωρίς έναν βαθμό ενσωμάτωσης δε θα μπορούσαν οι αγώνες μας να πάνε παραπέρα. Η αυξημένη ορατότητα που λαμβάνουν σε θεσμικό επίπεδο οι διεκδικήσεις μας μας βοηθούν να πηγαίνουμε τις αναλύσεις μας ένα βήμα παρακάτω, να διεκδικούμε όλο και περισσότερα και ίσως πιέζει την κοινωνία να αποδέχεται τα αιτήματά μας ή να τα χωνεύει ευκολότερα.

Σε μία, όμως, εποχή των αντιφάσεων, της παράλληλης ανόδου του φεμινιστικού και ΛΟΑΤΚΙ κινήματος, αλλά και της ακροδεξιάς και του νεοσυντηρητισμού ο,τιδήποτε κερδίζεται είναι επισφαλές και μπορεί να ανακληθεί την επόμενη μέρα. Οι προκλήσεις που έχουμε να αντιμετωπίσουμε είναι πολλές και ο αγώνας μας μακρύς. Δεν πρέπει να επαναπαυθούμε στα κεκτημένα, αλλά να ζητήσουμε όλο και περισσότερα και να αντιπαλέψουμε ένα σύστημα που υποβιβάζει τις ζωές μας και καταπιέζει τα σώματά μας. Ένας σύγχρονος μαχητικός φεμινισμός που θα αμφισβητεί την δυαδικότητα των φύλων, θα επεξεργάζεται την ρευστότητα των ταυτοτήτων, θα συσπειρώνει τις καταπιέσεις μετατρέποντας τα υποκείμενα που τις αγκαλιάζουν σε υποκείμενα ρήξης είναι αναγκαίος. Ο αγώνας ενάντια στην πατριαρχία, τον σεξισμό, την ομοτρανσφοβία είναι ελλειπής αν δεν συνδυαστεί με τον αντιρατσισμό, τον αντιφασισμό και τον αγώνα ενάντια σε όλες τις διακρίσεις. Επιτρέψτε μου να δανειστώ τη φράση από τη Σίλβια Φεντερίτσι «Ο κόσμος χρειάζεται ένα γερό ταρακούνημα». Ο διαθεματικός ριζοσπαστικός φεμινισμός είναι αυτός που θα ταρακουνήσει και θα γκρεμίσει αυτόν τον κόσμο και θα χτίσει έναν άλλον ελεύθερο, μαζί με τους περιθωριοποιημένους και τις καταπιεσμένες.

* Ο Στέλιος Κυρμουτσέλης είναι τελειόφοιτος της Νομικής και μέλος της φεμινιστική και λοάτκι ομάδας Κιουρί-ατ.

*Το κείμενο αυτό αποτελεί συμπύκνωση της εισήγησης του Στέλιου Κυρμουτσέλη στην εκδήλωση του **7ου Θερινού Βιβλιοστασίου Έμφυλες ελευθερίες, κινηματική διεκδίκηση ή/και θεσμική ανάγνωση** στις 19.07.2024.